

ภาพถ่ายสุราบายาในอดีต : การนำเสนอ ประวัติศาสตร์อาณานิคมในบริบทการท่องเที่ยว¹

The Photographs of Surabaya's Past:

A Representation of the Colonial Past in a Tourism Context

วิทยากรณ์ ห้วยเวชศาสตร์² | Wipaporn Huiwetchasat

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการทางสังคมและเศรษฐกิจของสุราบายา ที่ส่งผลให้เกิดการเร่งรัดพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวยุคปฏิรูป รวมทั้งการผลิตซ้ำและการให้ความหมายใหม่แก่ภาพถ่ายจากสมัยอาณานิคมในยุคสมัยแห่งการท่องเที่ยวของสุราบายา ผ่านการวิเคราะห์การนำภาพถ่ายประวัติศาสตร์ของเมืองมาใช้ในบริบทร่วมสมัย โดยการรวบรวมข้อมูลภาพถ่ายจากพิพิธภัณฑ์เมืองและร้านค้าของเอกชนที่เกิดขึ้นภายใต้กระแสการท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่า ภาพถ่ายในอดีตถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมและเศรษฐกิจของสุราบายา ในบริบทของการกระจายอำนาจการปกครองที่มุ่งเน้นส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งผลให้ความหมายเดิมของภาพได้ถูกละทิ้ง และคำอธิบายใหม่ได้บ่งบอกความเป็น

¹บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง ภาพถ่ายสุราบายาในอดีต : การนำเสนอประวัติศาสตร์อาณานิคมในบริบทการท่องเที่ยว ได้รับทุนสนับสนุนจาก ทุนอุดหนุนโครงการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ประจำปีงบประมาณ 2557 และโครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. ด้านมนุษยศาสตร์ - สังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2558 (รุ่นที่ 11)

²นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

สุรabayaในฐานะอดีตแห่งความทันสมัย โดยไม่ต้องตั้งประเด็นอันเป็นบาดแผลในประวัติศาสตร์จากยุคอาณานิคม ขณะที่ร้านค้าเอกชนได้นำภาพถ่ายมาผลิตซ้ำเป็นสินค้า พร้อม ๆ กับการนำเสนอภาพของสุรabayaในอดีตได้อย่างมีสีสัน

คำสำคัญ : สุรabaya ภาพถ่าย อาณานิคม การท่องเที่ยว

Abstract

This research article aimed to study the social and economic development of Surabaya that resulted in the rapid development of the Reformation tourism business as well as the reproduction and reinterpretation of photographs from the colonial period which was in the tourism period of Surabaya. The author analyzed the use of urban historical photographs in contemporary contexts by collecting information and photographs from the city museum and private stores which were rising under tourism context. According to the study, the historical photographs have been used as a mechanism to create new identities in order to meet the social and economic needs of Surabaya in decentralization period that the city has tried to promote tourism. As a result, the original meanings of the photographs have been abandoned and new descriptions have represented the background of Surabaya as a modernity of the past without touching the traumatic issues of colonial history, while private stores have reproduced the photographs as their products and presented the photographs of Surabaya in the past vibrantly.

Keywords: Surabaya, Colonial Photographs, Colonialism, Tourism

ความนำ

ในยุคอาณานิคมของหมู่เกาะดัตช์อีสต์อินดีส สุรabaya ได้รับกล่าวถึงในฐานะเมืองที่มีความทันสมัย เป็นรองเพียงแต่ปัตตาเวียหรือจาการ์ต้าในปัจจุบัน เมืองนี้เป็นหัวเมืองเอกของจังหวัดชวาตะวันออก มีระบบการบริหารจัดการภายใต้การดูแลของนายกเทศมนตรี ชื่อเสียงของสุรabayaเป็นที่รู้จักตั้งแต่อ่อนยุคอาณานิคม ด้วยบทบาทการเป็นเมืองท่าที่สำคัญแห่งหนึ่งของอุษาคเนย์ เมื่อถึงยุคอาณานิคมได้กลายเป็นพื้นที่ที่รองรับความทันสมัยจากเจ้าอาณานิคมในหลาย ๆ ด้าน เช่น ระบบการศึกษา เทคโนโลยีระบบสาธารณูปโภค เป็นต้น ภายหลังกยุคเอกราช สุรabaya ได้รับการขนานนามว่าเป็น “เมืองแห่งวีรบุรุษ” จากเหตุการณ์การต่อสู้เพื่อปลดแอกจากอาณานิคม ช่วงเวลาต่อมาสุรabayaเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ จากการนำของรัฐบาลแต่ละยุค จะเห็นได้ชัดตั้งแต่หลัง ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา เศรษฐกิจของสุรabayaเฟื่องฟูขึ้นโดยเฉพาะในภาคการค้าและบริการ การท่องเที่ยวกลายเป็นกลไกสำคัญของนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ สังเกตได้จากการที่รัฐบาลท้องถิ่นพัฒนาภูมิทัศน์ สร้างสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ ๆ ตลอดจนนำเอาสิ่งก่อสร้างยุคอาณานิคมมาส่งเสริมการท่องเที่ยว

ทั้งนี้ ภาพถ่ายยุคอาณานิคมจนถึงระยะแรกของยุคการต่อสู้เพื่อเอกราช ได้ถูกหยิบยกมาเป็นจุดดึงดูดการท่องเที่ยวให้กับสุรabayaได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งภาครัฐและเอกชนต่างมีส่วนสำคัญในการนำภาพถ่ายมาเป็นเครื่องมือหนึ่งของกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ภายใต้กระแสการท่องเที่ยวของเมือง ผ่านการผลิตซ้ำและให้ความหมายใหม่ อันตอบสนองความต้องการของสังคม ทั้งนี้ บริบทของการเปลี่ยนผ่านสังคมอินโดนีเซียเข้าสู่ยุคปฏิรูป นับเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมสุรabaya จากอดีตเคยเป็นที่รู้จักในฐานะเมืองแห่งอุตสาหกรรม ได้กลายเป็นเมืองหนึ่งที่มีจุดเด่นในปริมณฑลการท่องเที่ยว กระบวนการการให้ความหมายใหม่ของภาพถ่ายอดีตที่ปราศจากบาดแผลเช่นในยุคการสร้างชาติ มีบทบาทสำคัญในการสร้างสีสันให้การท่องเที่ยวของสุรabaya การนำเอาภาพถ่ายและเรื่องราวของอาณานิคมมาเล่าผ่านความหมายใหม่ เพื่อสอดรับกับกระแสการท่องเที่ยวที่เป็นผลพวงจากการกระจายอำนาจการปกครองนี้ จึงมีส่วนในการทำให้อัตลักษณ์การท่องเที่ยวในกรณีสุรabaya แตกต่างจากเมืองอื่นของอินโดนีเซีย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการทางสังคมและเศรษฐกิจของสุราบายา ที่ส่งผลให้เกิดการเร่งรัดพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวของสุราบายาในยุคปฏิรูป
2. เพื่อศึกษาการผลิตซ้ำและการให้ความหมายใหม่แก่ภาพถ่ายจากสมัยอาณานิคมในยุคสมัยแห่งการท่องเที่ยวของสุราบายา

ระเบียบวิธีวิจัย

งานศึกษาชิ้นนี้เป็นการศึกษาให้เห็นถึงปัจจัยของกระบวนการนำภาพถ่ายมาผลิตซ้ำและให้ความหมายใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการท่องเที่ยวของสุราบายาที่เกิดขึ้นหลัง ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา โดยใช้ภาพถ่ายช่วง ค.ศ. 1850 - 1945 เนื่องจากภาพในช่วงเวลาดังกล่าวถูกนำเสนออย่างแพร่หลายในสุราบายา โดยการรวบรวมภาพถ่ายจากสถานที่ท่องเที่ยวอย่าง พิพิธภัณฑ์ของภาครัฐและเอกชน โรงแรม ร้านอาหาร และร้านขายสินค้าที่ระลึก ที่ใช้ภาพถ่ายสุราบายาในยุคอาณานิคมเป็นฉากในการเล่าเรื่องราวอดีต โดยการค้นคว้าจากหนังสือ และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เพื่อทำความเข้าใจต่อสังคมสุราบายาในอดีต รวมทั้งศึกษาร้านชาวจีนผู้เกี่ยวกับภาพถ่ายที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งร้านนี้เป็นร้านหนึ่งในสุราบายา ที่นำเอาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับอาณานิคมอย่างภาพถ่ายมามีพื้นที่ในการเล่าเรื่องไปพร้อมกับการเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว เคยมีค่าเปรียบเปรยถึงแบรนด์เสื้อยืดและของที่ระลึกที่มีชื่อเสียงว่า หากบาทหลิมโจเกอร์ (Joger) ที่ยอกยการ์ดำมีดากาดู (Dagadu) ส่วนสุราบายาก็มีแบรนด์ที่โด่งดังมากมายและหนึ่งในนั้น คือ ชาวจีนประการสำคัญอันเป็นการตอกย้ำ ถึงประเด็นในการเลือกชาวจีนมาศึกษา แม้ว่าจะมีกลุ่มคนที่ขายสินค้าของที่ระลึกจำนวนมากในสุราบายา โดยเฉพาะชื่อแบรนด์ชัคซุก (CakCuk) ซึ่งเป็นสินค้าที่ติดหนึ่งในสิบสินค้าที่ระลึกที่ต้องซื้อเมื่อเดินทางมาสุราบายา แต่ชัคซุกไม่ได้ตอบโจทย์ในงานศึกษาชิ้นนี้ เนื่องจากเสื้อยืดและของที่ระลึกของแบรนด์นี้ เน้นลวดลายสัญลักษณ์ประจำเมืองอย่างจระเข้กับปลาฉลาม และลายการ์ตูนตามสมัยนิยม แบรนด์อื่น ๆ ที่มีชื่อเสียงในสุราบายา เช่น บุงโบโย (Bung Boyo) โกบิส (Gobis) กูปิง สุราบายา (Kuping Surabaya) เร็ก (Rekl) และซูปารี (Supari) ต่างก็ไม่มีแบรนด์ไหนที่มีจุดเด่นในการเอาภาพถ่ายยุคอาณานิคมมาทำเป็นสินค้า ไปพร้อมกับการเล่าเรื่องสุราบายาผ่าน

กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนที่จะเป็นผู้เล่าและให้ความรู้กับกลุ่มบุคคล นักเรียนนักศึกษา และนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจภาพถ่ายสุรabayaya ในยุคอาณานิคมอย่างร้านชาวจีน

งานศึกษาชิ้นนี้ จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นบทบาทของภาพถ่าย ในฐานะมรดกจากอดีต โดยการรวบรวมข้อมูลภาพถ่ายในสถานที่ต่าง ๆ ของเมือง ตลอดจนการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมสุรabayaya เพื่อวิเคราะห์ถึงมูลเหตุการนำภาพยุคอาณานิคมมาเป็นเครื่องมือในพื้นที่การท่องเที่ยวของสุรabayaya ในยุคปฏิรูป ทั้งนี้การให้ความหมายใหม่ และพื้นที่ที่ถูกจัดวางกลายเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดบทบาทการผลิตซ้ำภาพถ่ายได้อย่างชัดเจน เนื่องจากภายหลังยุคอาณานิคมเป็นต้นมา ภาพถ่ายได้ถูกผลิตซ้ำอย่างสม่ำเสมอ และกลายเป็นวัตถุที่ผ่านกระบวนการให้ความหมายใหม่ตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป

ผลการศึกษา

สุรabayaya เป็นเมืองสำคัญในประวัติศาสตร์อินโดนีเซียมายาวนาน นับตั้งแต่สมัยอาณาจักรมัชปาหิตเจริญรุ่งเรือง โดยมีศูนย์กลางอำนาจอยู่ในเขตชวาตะวันออก เมืองสุรabayaya ในขณะนั้น เริ่มปรากฏความสำคัญขึ้นมาในฐานะเมืองท่าการค้า ในเวลาต่อมา เมื่ออาณาจักรมัชปาหิตเริ่มเสื่อมอิทธิพลลง การปรากฏอิทธิพลขึ้นของบรรดารัฐชายทะเลทางตอนเหนือของเกาะชวา ภายใต้การแผ่ขยายของศาสนาอิสลามควบคู่ไปด้วย อาทิ เดมัมและมะตะรัม ยิ่งทำให้สุรabayaya กลายเป็นเมืองที่มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น (Dick, 2002: 38) ชื่อของสุรabayaya เริ่มปรากฏใน ค.ศ. 1293 ที่มาของคำว่า “สุรabayaya” มาจากการผสมคำระหว่างคำว่า “สุระ” (sura) แปลว่า ปลาฉลาม และ “บูายา” (buaya) แปลว่า “จระเข้” ทำให้จระเข้กับปลาฉลามกลายเป็นสัญลักษณ์ประจำเมืองนี้ ในห้วงเวลาของยุคอาณานิคม สุรabayaya ประกอบไปด้วยประชากรหลากหลายเชื้อชาติ นอกเหนือไปจากชาวพื้นเมืองและชาวต่างชาติเจ้าอาณานิคม ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่หลั่งไหลเข้ามาเพื่อทำการค้าบ้างก็เป็นแรงงานรับจ้าง โดยเฉพาะชาวจีน ชาวอาหรับและชาวมลายู (Basundoro, 2009: 36)

ด้วยภูมิประเทศที่เอื้อต่อการทำการค้าและการเป็นเมืองท่าส่งผลให้เศรษฐกิจของสุราบายาในสมัยอาณานิคมเฟื่องฟูเป็นอย่างมาก ข้าหลวงवादัตช์ที่เข้ามาปกครองและพานักในสุราบายาก็ถือเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาสุราบายา โดยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มายังเมืองนี้ จากคำกล่าวของแม็กมิลแลน (Macmillan) ผู้เขียนหนังสือชื่อ *A Journey to Jawa* ว่า “ปัตตาเวียเปรียบเสมือนบ้านส่วนสุราบายาเปรียบตั้งร้านค้าและโรงงาน” คงไม่เกินจริงนัก บทบาทเด่นชัดของสุราบายาอยู่ที่การเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ แม้ว่าเมืองเมืองนี้จะเกิดขึ้นหลังปัตตาเวียก็ตาม (Dick, 2002: 2) สุราบายาได้รับสมญานามว่า “เมืองแห่งวีรบุรุษ” ในวันที่ 10 พฤศจิกายน ค.ศ. 1950 จากสุการ์โน ประธานาธิบดีคนแรกของอินโดนีเซีย

1. พัฒนาการทางสังคมและเศรษฐกิจของสุราบายาที่ส่งผลให้เกิดการเร่งรัดพัฒนารูปการท่องเที่ยวของสุราบายายุคปฏิรูป

สุราบายาในยุคอาณานิคมกลายเป็นศูนย์กลางการค้าเครื่องเทศและเป็นเมืองท่าที่ใหญ่ที่สุดภายใต้อิทธิพลของดัตช์ อย่างน้อยตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมาที่ความมั่งคั่งจากการค้าและความก้าวหน้าทางการทหารทำให้สุราบายากลายเป็นเมืองยุทธศาสตร์สำคัญขึ้นมา (Reid, 2004: 67 - 69) ในศตวรรษที่ 19 เมื่อชาวตะวันตกกลายเป็นด้านหน้าของเศรษฐกิจแบบนิคมกสิกรรมที่กำลังเฟื่องฟู สุราบายาก็กลายมาเป็นเมืองใหญ่ที่รับเอาเทคโนโลยีหลายอย่างเข้ามา ทั้งเครื่องจักรไอน้ำสำหรับโรงงานน้ำตาล ทางรถไฟ อู่ต่อเรือ และอุตสาหกรรมต่าง ๆ กล่าวได้ว่าสุราบายาคือเมืองท่าขนาดใหญ่ลำดับต้น ๆ เทียบเท่าเมืองท่าสำคัญอื่น ๆ ในเอเชียอย่าง กัลกัตตา ย่างกุ้ง สิงคโปร์ กรุงเทพฯ ฮองกง เซี่ยงไฮ้ (Dick, 2002: xvii) ตลอดระยะร้อยปีระหว่าง ค.ศ. 1830 - 1930 สุราบายาถือเป็นเมืองที่เศรษฐกิจเฟื่องฟูและเป็นแหล่งที่ตั้งของสำนักงานใหญ่ต่าง ๆ เป็นศูนย์กลางของภาคบริการ เป็นที่ตั้งกิจการของชาวต่างชาติ สถานกงสุล และหนังสือพิมพ์หลายภาษารวมถึงท่าเรือ ซึ่งทำหน้าที่รองรับระบบเศรษฐกิจที่เน้นการส่งออกซึ่งมีฐานอยู่ที่นิคมกสิกรรมที่กำลังขยายตัวทั้งน้ำตาล กาแฟ และยางพาราในระยะต่อมา (Dick, 2002: 455)

ภาพถ่ายสุราบายาในอดีต : การนำเสนอ

ประวัติศาสตร์อาณานิคมในบริบทการท่องเที่ยว

ในภาพรวมตั้งแต่ทศวรรษ 1920 เป็นต้นมา สุราบายาเริ่มลดความสำคัญลงจากการล่มสลายของอุตสาหกรรมการส่งออกน้ำตาล ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ทั่วโลกในทศวรรษ 1930 ยิ่งตอกย้ำความเปราะบางทางเศรษฐกิจในชาติตะวันออก ขณะที่จากการได้ประโยชน์จากอุตสาหกรรมยางพาราที่กำลังขยายตัวเพิ่มขึ้น (Dick, 2002: xviii, 445) จนมาถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่สองภายใต้การปกครองของญี่ปุ่น ระหว่างปี 1942 - 1945 ได้เกิดการอพยพย้ายถิ่นฐานของผู้คนโดยเฉพาะจากเขตชนบทเข้าสู่เมืองสุราบายาเพื่อโอกาสในการทำงานภายใต้นโยบายการปกครองของญี่ปุ่น (Peters, 2013: 6) แต่พอถึงช่วงท้ายของการยึดครองโดยญี่ปุ่น การต่อสู้ในช่วงเวลาก่อนที่จะได้รับเอกราชยิ่งซ้ำเติมความบอบช้ำของสุราบายาจนถึงภายหลังได้เอกราช

หลังจากอินโดนีเซียได้รับเอกราชจากดัตช์ในค.ศ. 1949 และได้เริ่มกระบวนการสร้างชาติอย่างเป็นทางการภายใต้แนวคิดเอกภาพในความหลากหลายในยุคสุการ์โน ประธานาธิบดีคนแรกของอินโดนีเซีย สุราบายาถูกกล่าวถึงในฐานะ “เมืองแห่งวีรบุรุษ” รูปธรรมสำคัญหนึ่งของการให้ความหมายสุราบายาในแง่นี้คือการสร้างอนุสาวรีย์วีรบุรุษขึ้นที่สุราบายาในปี 1952 (Purwono, 2011: 23) ภายหลังเหตุการณ์ Gestapu (30th September Movement) อันเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการเปลี่ยนผ่านอำนาจจากประธานาธิบดีสุการ์โนสู่ซูฮาร์โตเมื่อ ค.ศ. 1965 - 1966 และสังคมอินโดนีเซียเข้าสู่ “ยุคระเบียบใหม่” (New Order) ในสุราบายาก็เกิดกระแสการต่อต้านคอมมิวนิสต์ขึ้นอย่างมาก เช่นเดียวกับหลายพื้นที่ทั่วอินโดนีเซีย ที่การกวาดล้างผู้ต้องสงสัยเป็นคอมมิวนิสต์เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายภายใต้การสนับสนุนจากรัฐบาล โดยกลุ่มชาวจีนได้ตกเป็นเหยื่อของการกวาดล้างอย่างหนัก (Dick, 2002: 108 - 109)

ในอีกด้านหนึ่งของยุคระเบียบใหม่ รัฐบาลได้เร่งรัดพัฒนาอินโดนีเซียไปตามแนวทางทุนนิยม มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจโดยหันไปร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับกลุ่มประเทศหัวหอกทุนนิยมตะวันตก ในยุคนี้เองสุราบายากลายเป็นเมืองที่เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ กระบวนการกลายเป็นเมืองในอินโดนีเซียที่มีความเข้มข้นมากในยุคดังกล่าวก็เกิดขึ้นในพื้นที่สุราบายาเช่นกัน ค.ศ. 1972 แผนแม่บทสุราบายา (Surabaya Master Plan) สำเร็จลงโดยมีเป้าหมายในการสร้างนิคมอุตสาหกรรมแห่งใหม่และวางแผนว่าจะย้ายอุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรม

ที่ก่อมลพิษไปยังชานเมือง ต่อมาในปี 1976 รัฐบาลได้ออกนโยบายส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมขนาดเล็กจำนวนมากในชานเมืองและชานเมือง รวมทั้งเมืองอื่น ๆ ภายใต้แผนพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดเล็ก PPIK (Pusat - Pusat Pengembangan Industri Kecil) ซึ่งสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจของบรรดาหัวเมืองเอกของแต่ละจังหวัดในอินโดนีเซีย (Republik Indonesia, 197 : 39) กล่าวได้ว่าในยุคระเบียบใหม่แม้จะมีความตึงเครียดในทางการเมือง แต่เมื่อพิจารณาทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ถือว่าเป็นยุคที่เกิดการเร่งรัดพัฒนาในหลายด้าน และสุราบายาได้กลายเป็นเมืองอุตสาหกรรมสำคัญขึ้นมาอย่างเด่นชัดในระยะนี้

อย่างไรก็ตาม ภาพความเฟื่องฟูของการเป็นเมืองอุตสาหกรรมดังกล่าวก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไปในระยะต่อมา ตั้งแต่กลางทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ภาคอุตสาหกรรมในเขตชั้นในของเมืองก็หดตัวลง ส่งผลให้มีตำแหน่งงานในภาคการผลิตดังกล่าวไม่มากนัก รายรับสำคัญของครัวเรือนสุราบายาเขตชั้นในกลับมาจากภาคพาณิชย์กรรมและภาคบริการมากกว่า ซึ่งรวมถึงธนาคาร โรงแรม ร้านอาหาร และศูนย์การค้า การล่มสลายของโรงงานและความรุ่งเรืองของศูนย์การค้าในเขตชั้นในของสุราบายาสะท้อนสิ่งที่ Terry McGee and Gisèle Yasmeeen (1997) เรียกว่าการก่อตัวของ “เมืองแห่งการบริโภค” ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความเฟื่องฟูของภาคบริการในสุราบายาช่วงทศวรรษ 1990 ไม่ได้จำกัดเฉพาะสถานที่สำหรับการบริโภคในช่วงเวลากลางวันเท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงสถานบันเทิงยามค่ำคินและธุรกิจนอกรูปแบบที่เกี่ยวข้องอีกด้วย (Peters, 2013: 104 - 116) สุราบายาในปัจจุบันจึงเคลื่อนจากความเป็นเมืองอุตสาหกรรม มาสู่เมืองศูนย์กลางแห่งการค้าและบริการอย่างเต็มตัว ภายหลังจากการโยกย้ายนิคมอุตสาหกรรมไปนอกเมือง

หลังจากการสิ้นสุดลงของยุคระเบียบใหม่ที่กินเวลายาวนาน 32 ปี ในยุคสมัยปฏิรูป สุราบายาเป็นส่วนหนึ่งของกระแสการพัฒนาเมืองที่คนท้องถิ่นเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมและกำหนดทิศทางด้วยตนเองมากขึ้น ปรากฏการณ์หนึ่งที่ได้สังเกตเห็นคือการมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นของหน่วยงานการบริหารเมืองในระดับท้องถิ่น กล่าวคือแม้สุราบายาจะได้รับการยกสถานะเป็นเมืองเอกของจังหวัดชวาตะวันออก และมีนายกเทศมนตรีเป็นผู้บริหารตั้งแต่ ค.ศ. 1916 แต่การบริหารงานในด้านนโยบายโดยส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นการรับนโยบายจากส่วนกลางเป็นหลัก นายกเทศมนตรีสุราบายา

ภาพถ่ายสุราบายาในอดีต : การนำเสนอ

ประวัติศาสตร์อาณานิคมในบริบทการท่องเที่ยว

สามารถแสดงบทบาทเด่นในด้านการบริหารจัดการเมืองก็เมื่อล่วงเข้าสู่ยุคปฏิรูป โดยเฉพาะภายใต้การบริหารงานของบัมบัง ดวี ฮาร์โตโน (Bambang Dwi Hartono) นายกรัฐมนตรีสุราบายาคนแรกของยุคปฏิรูปซึ่งดำรงตำแหน่งครั้งแรกใน ค.ศ. 2002 ภายใต้การบริหารของ ฮาร์โตโน สุราบายาค่อย ๆ พื้นที่หลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และมีการจัดระเบียบพื้นที่สาธารณะของเมืองไปพร้อม ๆ กัน (Peters, 2013: 177 - 179)

นับแต่ได้เอกราชเป็นต้นมาช่วงทศวรรษ 2000 นับเป็นห้วงเวลาที่เรียกได้ว่า สุราบายาเข้าใกล้เมืองในอุดมคติแห่งความสงบเรียบร้อยมากที่สุด กลายเป็นเมืองที่สร้างความประทับใจแต่แรกเห็นและน่าดึงดูดสำหรับการท่องเที่ยว ภายใต้บริบทของยุคปฏิรูปตัวเอง ที่ทำให้สุราบายาก้าวสู่สถานการณ์ใหม่ การกระจายอำนาจออกจากศูนย์กลาง เอื้อให้เมืองใหญ่อย่างสุราบายาคิดค้นเส้นทางการพัฒนาของตนเอง เกิดกระบวนการทบทวนประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมือง เน้นย้ำเอกลักษณ์เพื่อนำเสนอความโดดเด่นของเมือง การดำเนินการดังกล่าวนี้เกิดขึ้นอย่างคึกคักภายใต้หนทางใหม่ ๆ ในการพัฒนาเศรษฐกิจของเมือง โดยเฉพาะในแง่มุมมองของการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งเติบโตขึ้นอย่างมากในช่วงระยะเวลาไล่เลี่ยกัน

ภายใต้บริบทของการพัฒนาในยุคปฏิรูปนี้เอง แม้ในกรณีของสุราบายา จะมองไม่เห็นภาพการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดด เนื่องจากเศรษฐกิจของสุราบายา นับได้ว่าเติบโตมาอย่างต่อเนื่องในทุกยุคสมัย แต่สิ่งสำคัญที่เห็นเด่นชัดหลังยุคปฏิรูปการปกครอง คือการพัฒนาการท่องเที่ยวของสุราบายา หลัง ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา กระแสการท่องเที่ยวของเมืองสุราบายาเริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้น อันเป็นผลจากการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ ตลอดจนการกระจายอำนาจในยุคปฏิรูปของอินโดนีเซีย โดยรัฐบาลท้องถิ่นและเอกชนได้นำเรื่องราวของยุคอาณานิคมมาผลิตซ้ำ ในกระบวนการนี้ภาพถ่ายถูกใช้เป็นกลไกหนึ่งในการสร้างอัตลักษณ์และสร้างบรรยากาศใหม่ที่นำเสนอให้กับการกล่าวถึงอาณานิคมในพื้นที่การท่องเที่ยวของเมือง

2. การผลิตซ้ำและการให้ความหมายใหม่แก่ภาพถ่ายจากสมัยอาณานิคมในยุคสมัยแห่งการท่องเที่ยวของสุราบายา

ในหัวข้อนี้เป็นการอธิบายถึงภาพรวมการท่องเที่ยวสุราบายาในยุคปฏิรูป อันนำไปสู่ปรากฏการณ์การนำภาพถ่ายมาผลิตซ้ำ ในฐานะกลไกในการสร้างอัตลักษณ์ใหม่บนพื้นที่การท่องเที่ยวของสุราบายา โดยการอธิบายให้เห็นลักษณะภาพถ่ายของสุราบายาที่ถูกบันทึกในยุคอาณานิคมจนถึงช่วงแรกของยุคเอกราช และสองกรณีสำคัญที่เนื้อหา

ในส่วนนี้มุ่งเน้นพิจารณา คือ พิพิธภัณฑสถานและร้านชาบู ซึ่งปรับตัวเข้ากับกระแสการท่องเที่ยวสุรabaya โดยได้นำเสนอภาพลักษณ์คุณภาพอันคมอยู่อย่างโดดเด่นในสถานที่ของตน

2.1 การท่องเที่ยวสุรabayaในยุคปฏิรูป

ทศวรรษ 1990 เป็นช่วงเวลาที่เศรษฐกิจของสุรabayารุ่งเรืองถึงขีดสุด แต่ภายใต้ความรุ่งเรืองดังกล่าวนี้ สุรabayากลับไม่มีความคึกคักในด้านธุรกิจการท่องเที่ยว หากเปรียบเทียบกับอีกหลายเมืองในอินโดนีเซียซึ่งเริ่มเป็นจุดหมายสำคัญของนักท่องเที่ยวและเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระแสการท่องเที่ยวมวลชนในช่วงเวลานั้น เหตุผลสำคัญเนื่องจากเมืองแห่งนี้ถูกพัฒนาขึ้นในฐานะเมืองการค้า ไม่มีสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่สวยงามดึงดูดเช่นเมืองอื่น ๆ ในอินโดนีเซีย ที่ผ่านมารัฐบาลอินโดนีเซียจึงทำเพียงแค่นับสนับสนุนการท่องเที่ยวสุรabaya ในลักษณะ One Day Trip ที่เป็นเพียงจุดเชื่อมต่อสำหรับการเดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่อื่น ๆ เช่น ภูเขาไฟโบรโม บาหลี ฯลฯ

สถานการณ์เริ่มเปลี่ยนไปในยุคปฏิรูป ทั้งรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นเริ่มมุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของรัฐ เห็นได้จากการสนับสนุนให้พัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละเมืองของอินโดนีเซีย อาทิ จากการ์ตาที่มีจุดขายจากการเป็นปัตตาเวียเก่า ยอกยาการ์ตาที่มีจุดขายเป็นเมืองที่อนุรักษ์ซากงูเห่า ความเป็นชาวเอาไว บันดุงเมืองที่ได้รับสมญานามว่าเป็นปารีสแห่งชวา ขณะที่สุรabaya มีความน่าสนใจในการศึกษา การเป็นเมืองที่ไม่มีจุดขายทางการท่องเที่ยวเหมือนกับเมืองอื่นๆ เนื่องจากเต็มไปด้วยสิ่งก่อสร้างมากกว่าธรรมชาติที่สวยงาม รัฐบาลท้องถิ่นในยุคของนายกเทศมนตรีหญิงคนแรกของสุรabaya ได้พยายามสร้างและพัฒนาสวนสาธารณะให้กลายเป็นสถานที่ดึงดูดความสนใจของคนในเมืองอีกทางเลือกหนึ่ง ทว่าการเดินทางมายังสุรabaya ของคนส่วนใหญ่ก็เพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ขณะที่ในเขตเมืองเก่าคุณภาพอันคมได้ถูกอนุรักษ์และกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งของเมืองนี้ ภายใต้สโลแกน “ระยิบระยับสุรabaya” (Sparkling Surabaya) ที่ริเริ่มใน ค.ศ. 2006 นับเป็นจุดเริ่มต้น ที่ภาคการท่องเที่ยวของเมืองเติบโตอย่างเห็นได้ชัด ได้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ของท้องถนนอย่างพิถีพิถัน ตกแต่งพุ่มไม้ให้สวยงาม ถนนสะอาด ทั้งหมดนี้เพื่อรักษาหน้าตาของเมืองเอาไว ทั้งถนนและศูนย์การค้าจึงมีความคล้ายกันในแง่ที่ว่าสิ่งแวดล้อมของทั้งสองล้วนถูกตกแต่ง จนแทบแยกไม่ออกระหว่างสิ่งที่เป็นธรรมชาติกับการประดิษฐ์

ภาพถ่ายสุรabayaในอดีต : การนำเสนอ

ประวัติศาสตร์อาณานิคมในบริบทการท่องเที่ยว

สร้าง (Peters, 2013: 189) พร้อมกันนั้น ทั้งรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นได้เริ่มประชาสัมพันธ์สุรabayaอย่างเต็มรูปแบบผ่านโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ วิดีโอ การทำแผนที่การท่องเที่ยว เว็บไซต์ และของที่ระลึก

กล่าวได้ว่า สโลแกนระยิบระยับสุรabayaไม่ได้เกิดขึ้นผ่านการกลั่นกรองจากประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตของสุรabayaที่หล่อหลอมมาแต่อดีต แต่ระยิบระยับสุรabayaเป็นทิศทางที่รัฐบาลท้องถิ่นเมืองสุรabaya ต้องการสร้างเมืองให้ดำเนินไปตามรูปแบบดังกล่าวเพื่อพัฒนาเมืองสุรabayaให้เป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น แตกต่างจากเมืองท่องเที่ยวอื่น ๆ ในอินโดนีเซียอย่างบาหลิหรือ ยอกยาคารตา (Sabar and Zulaikha, n.d.) นอกจากการปรับภูมิทัศน์ของเมืองให้ระยิบระยับแล้วยังมีการคิดค้นทำராเฉพาะสำหรับใช้ในการแสดงภายใต้ชื่อระยิบระยับสุรabaya (Tari Sprakling Surabaya) เพื่อใช้ในการโปรโมทการท่องเที่ยวเมืองสุรabaya

2.2 ภาพถ่ายสุรabaya : การผลิตซ้ำในยุคสมัยการท่องเที่ยว

ภาพถ่ายเมืองสุรabaya ซึ่งในเวลาต่อมาได้ถูกผลิตซ้ำให้กลายเป็นภาพถ่ายประวัติศาสตร์ ที่ถูกนำไปใช้ในหลายสถานที่และหลายโอกาสภายใต้บริบทใหม่นั้นล้วนเป็นภาพที่ถ่ายขึ้นตั้งแต่สมัยอาณานิคมจนถึงระยะต้นที่อินโดนีเซียได้รับเอกราชภาพเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งของเทคโนโลยีและความทันสมัยที่เข้ามายังดัตช์อีสต์อินดีส เช่นเดียวกับประดิษฐกรรมสมัยใหม่หลายอย่างที่เดินทางมาถึงดินแดนอาณานิคมภาพถ่ายเหล่านี้ถือกำเนิดขึ้นภายใต้บริบทและความหมายเฉพาะของยุคสมัยดังกล่าว ก่อนที่ความหมายเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงไป เมื่อถูกนำไปใช้ในบริบทใหม่ในช่วงเวลาต่อมาช่างภาพคนสำคัญซึ่งเคยเดินทางมาถ่ายภาพที่ สุรabaya อย่างเช่น ออนเนส ครูดเจียน (Onnes Kurkdjian) รวมถึง ชาร์ลส์ เจ. ไคลงอธอ (Charles J. Kleingrothe) มีผลงานที่เป็นที่รู้จักเช่น ภาพไร่ยาสูบภาพโรงงานและภาพคลังเก็บสินค้า ขณะที่ภาพประวัติศาสตร์ในช่วงเวลาแห่งการเรียกร้องเอกราชในสุรabaya อย่างภาพถ่ายของบุงโตโมและภาพการฝึกแถบสีน้ำเงินออกจากธงชาติดัตช์ที่โรงแรมฆปาฮิตเป็นฝีมือการถ่ายโดยฟรานส์ และอเล็กซ์ เมินดูร์ (Fran Mendur and Alex Mendur) ความเจริญรุ่งเรืองของสุรabaya ไม่เพียงดึงดูดช่างภาพมืออาชีพให้เดินทางมาเยือนเท่านั้น แต่ยังได้นำเข้าเทคโนโลยีการถ่ายภาพอันเป็นสัญลักษณ์แห่งความทันสมัยของเมืองด้วยเช่นกัน

ถ่ายภาพในบริบทของสุรabayaya สามารถแบ่งลักษณะการถ่ายภาพตามช่วงเวลาได้ดังนี้ ในช่วงแรกของรุ่งอรุณยุคอาณานิคม ภาพถ่ายกลายเป็นเครื่องมือในการสำรวจพื้นที่และทรัพยากรเพื่อการทำแผนที่ ต่อมา ภาพเริ่มถ่ายทอดการทำงานในโรงงานที่ข่อย เครื่องจักร ในช่วงเวลานี้ภาพได้กลายเป็นเครื่องมือในการรายงานความก้าวหน้าและผลการทำงานของข้าหลวงชาวต่างชาติในหมู่เกาะดัตช์อีสต์อินดีส ไปยังรัฐบาลของประเทศเจ้าอาณานิคม ต่อมาการถ่ายภาพเริ่มหันไปให้ความสำคัญกับถนนหนทางตึก อาคารบ้านเรือน ภาพได้สะท้อนความทันสมัยที่ดัตช์ได้สร้างให้กับประเทศอาณานิคม รวมทั้งภาพวิถีชีวิตของผู้คนบนท้องถนน ในช่วงเวลานี้เอง เทคโนโลยีการถ่ายภาพเริ่มแพร่ขยายไปในวงกว้าง มีการเกิดขึ้นของช่างภาพสมัครเล่นจำนวนมาก และในช่วงก่อนได้รับเอกราช ภาพถ่ายได้บันทึกเหตุการณ์การต่อสู้เรียกร้องเอกราชที่เกิดขึ้น

การนำเสนอภาพถ่ายประวัติศาสตร์สุรabayaya ในยุคปฏิรูป มักจัดแสดงในพื้นที่ที่มีลักษณะที่เป็นทางการสูงอย่างพิพิธภัณฑสถานและร้านขายของที่ระลึกเอกชนที่ใช้ภาพถ่ายมาเป็นลวดลายเพื่อสร้างจุดเด่นให้กับสินค้า อย่างไรก็ตาม พิพิธภัณฑสถานนี้ไม่ได้เป็นพิพิธภัณฑสถานในลักษณะดั้งเดิมที่มักเต็มไปด้วยวาทกรรมและอุดมการณ์ชาตินิยม พิพิธภัณฑสถานแห่งสุรabayaya ซึ่งกำเนิดขึ้นมากมายนับจาก ค.ศ. 2000 เป็นต้นมาเป็นพิพิธภัณฑสถานที่มีความหมายใหม่ สะท้อนบริบทของยุคสมัยปฏิรูปมากกว่ายุคสมัยแห่งการสร้างชาติ ในขณะที่อนิสงส์จากยุคปฏิรูป ตลอดจนการเติบโตทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว คือ การผลักดันให้สุรabayaya ต้องแสวงหาจุดเด่นให้กับการท่องเที่ยวภายในเมือง โดยมีเอกลักษณ์เฉพาะตนและอาจไม่จำเป็นต้องคล้อยตามคำอธิบายแบบชาตินิยม ภาพถ่ายอาณานิคมจึงถูกนำมาผลิตซ้ำ เพื่อใช้เล่าถึงความทันสมัยและสวยงามของสุรabayaya ในอดีต โดยไม่ต้องพึ่งประเด็นของระบอบอาณานิคมอันเป็นบาดแผลของชาติอินโดนีเซีย ทั้งนี้ชุดความหมายใหม่ที่ถูกผลิตขึ้น ได้ทำให้มองเห็นสุรabayaya ในยุคอดีต แตกต่างไปจากเรื่องเล่าในตำราเรียนที่เต็มไปด้วยโครงเรื่องแบบชาตินิยม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนอัตลักษณ์ใหม่ให้กับสุรabayaya ภายใต้กระแสการท่องเที่ยวยุคปฏิรูปได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าคุณสมบัติของภาพถ่ายได้ถูกใช้ เพื่อโปรโมทตลาดการท่องเที่ยวในอินโดนีเซีย (Strasser, 1998: 52)

2.3 การสร้างความหมายใหม่ในบริบทการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาพิพิธภัณฑสถานและร้านขายของที่ระลึก

2.3.1 พิพิธภัณฑสถานแห่งสุรabayaya : ประวัติศาสตร์ทางการรูปแบบใหม่ในกระแสการท่องเที่ยว

พิพิธภัณฑสถานโดยส่วนใหญ่ คือ ประดิษฐานกรรมสำคัญของรัฐชาติ ในกรณีของอินโดนีเซีย การถือกำเนิดและจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานชั้นนำล้วนเต็มไปด้วยคำอธิบายประวัติความเป็นมาและเชื่อมโยงความเป็นชาติอย่างเข้มข้นด้วยเช่นกัน (McGregor, 2003) อย่างไรก็ตาม พิพิธภัณฑสถานจำนวนมากที่ปรากฏอยู่ที่สุรabayayaในปัจจุบันคือผลผลิตของยุคปฏิรูปที่วาทกรรมความเป็นชาติลดความเข้มข้นลงและถูกแทรกด้วยความเป็นท้องถิ่นเฉพาะอันเป็นผลจากการกระจายอำนาจ ซึ่งเป็นวาทกรรมใหม่ของยุคสมัยดังกล่าวนี้ สิ่งที่เห็นอย่างชัดเจนนับแต่ต้น ค.ศ. 2001 เป็นต้นมาคือ “เมือง” อันถูกจัดเป็นเขตการปกครองระดับที่สามรองจากประเทศ และจังหวัดกลายมาเป็นหน่วยการปกครองที่มีบทบาทสูงมากในการจัดการกิจการภายในและผลักดันนโยบายของตน กล่าวได้ว่ากระบวนการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นของรัฐบาลอินโดนีเซียที่เข้มข้นขึ้นหลังสหัสวรรษใหม่นี้ ส่งผลอย่างสำคัญต่อการก่อร่างอัตลักษณ์ของเมืองขึ้นมา สำหรับสุรabayaya การเป็นเมืองสะอาดตาและเมืองศูนย์กลางการค้าการบริการที่น่าดึงดูดสำหรับนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวก็กลายมาเป็นภาพลักษณ์ที่ได้รับการจดจำโดยสาธารณชน

ทั้งนี้ พิพิธภัณฑสถานในสุรabayayaมีจำนวนมากทั้งของภาครัฐและเอกชน ส่วนหนึ่งได้รับการส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เช่น พิพิธภัณฑสถานสุรabayayaที่ตั้งอยู่บนถนนตุนจุงันย่านใจกลางเมือง เคยเป็นที่รู้จักในนามสิโสภา ห้างสรรพสินค้าที่ทันสมัยตั้งแต่ ค.ศ. 1964 และได้ถูกเปลี่ยนเป็นตุนจุงันซิตี แหล่งช้อปปิ้งทันสมัยตั้งแต่ ค.ศ. 2011 (Widodo, 2013: 572) และท้ายที่สุดกลายเป็นพิพิธภัณฑสถานสุรabayayaภายใต้การดูแลของรัฐบาลท้องถิ่น ภายในประกอบไปด้วยเครื่องใช้ในยุคอาณานิคม ทั้งรถ เครื่องมือทางการแพทย์ เครื่องมือในการทำแผนที่ รวมทั้งภาพถ่าย เช่น ภาพถนนในย่านสำคัญอย่างถนนตุนจุงัน ถนนปาสลาวัน ภาพรถราง ฯลฯ ส่วนพิพิธภัณฑสถาน 10 พฤศจิกายน สร้างขึ้นใน ค.ศ. 2000 เพื่อรำลึกเหตุการณ์การต่อสู้ของวีรบุรุษที่เรียกร้องเอกราชที่สุรabayayaและรวบรวมความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันที่ 10 พฤศจิกายน ค.ศ. 1945 จึงไม่แปลก

ที่จะมีการจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ของทหารและวีรชนที่สละชีวิต กระนั้นสิ่งที่จัดแสดง พิพิธภัณฑที่มีจำนวนมากไม่แพ้กันก็คือ ภาพถ่ายที่วางเรียงรายตลอดทางเดินที่แสดงให้เห็นสภาพสังคมสุราบายาช่วงอาณานิคม ทั้งนี้ ภาพถ่ายที่จัดแสดงสะท้อนให้เห็นลักษณะ การเล่าเรื่องของรัฐที่แม้จะมีแกนหลักในการเล่าเรื่องที่ว่าด้วยเหตุการณ์การต่อสู้ของ วีรบุรุษ แต่ยังมีภาพถ่ายอันเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับยุคอาณานิคมรวมอยู่ด้วย ทำให้เห็น ถึงเจตนาของรัฐซึ่งเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการเลือกที่จะจัดแสดงภาพเหล่านี้ว่าได้ให้ความสำคัญกับภาพถ่ายยุคอาณานิคมด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ ยังมีพิพิธภัณฑเฮ้าส์ออฟชามปูรนา ที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่า โครงสร้างตึกโดดเด่นตามแบบแผนสถาปัตยกรรมของดัตช์ สร้างขึ้นในค.ศ. 1858 ต่อมาใน ค.ศ.1932 เลียม เซง ที (Liem Seeng Tee) ได้สร้างสถานที่แห่งนี้ให้กลายเป็นโรงงานผลิต บุหรี่ ที่มาของชื่อเฮ้าส์ออฟชามปูรนามาจากชื่อนามสกุลของครอบครัวนักธุรกิจบุหรี่ยุค รายใหญ่ของอินโดนีเซีย โรงงานแห่งนี้มีชื่อเสียงในการผลิตบุหรี่ปั่นเมือง ภายใต้ชื่อ ดิจิซามซู (Dji Sam Soe) ซึ่งเป็นยี่ห้อบุหรี่ยอดนิยมของคนในท้องถิ่น ภายในพิพิธภัณฑ ในชั้นแรก จะพบกับภาพถ่ายที่นำเสนอเกี่ยวกับครอบครัวเจ้าของสถานที่แห่งนี้ ในแต่ละรุ่น ภาพการทำงานของแรงงานหญิงชายในโรงงานบุหรี่ปั่นเมือง ภาพถ่ายสุราบายาใน ยุคอาณานิคม ส่วนชั้นสองในห้องกระจกขนาดใหญ่ที่แสดงให้เห็นโรงงานการผลิตบุหรี่ปั่น และร้านขายของที่ระลึกของสุราบายา

ทั้งนี้ในการศึกษาพิพิธภัณฑเมือง โดยใช้ภาพถ่ายยุคอาณานิคมเป็นแกนหลัก ในการศึกษา สามารถจำแนกกลุ่มของภาพถ่ายที่ถูกนำมาจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑเมือง สุราบายา โดยแบ่งบอกถึงทิศทางของความหมายใหม่ของภาพถ่ายที่ถูกผลิตขึ้น โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

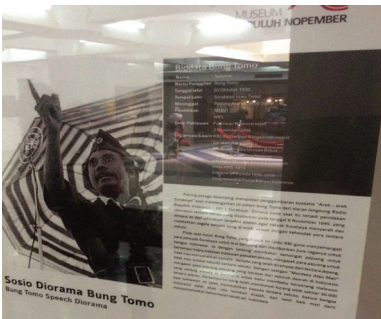
ร่องรอยของชาตินิยมอินโดนีเซีย

ภายใต้กระแสการท่องเที่ยวผ่านพิพิธภัณฑที่เน้นการนำเสนอเรื่องราวที่เผย ให้เห็นความสวยงามของยุคอาณานิคม แต่ยังคงเห็นการนำเสนอภาพที่ว่าด้วยเรื่องราวใน ยุคการต่อสู้เพื่อเอกราชควบคู่ไปด้วย แม้บริบทการท่องเที่ยวในปัจจุบันจะเอื้อต่อการเปิดพื้นที่ ให้กับการนำเสนออาณานิคมมาผลิตซ้ำ ก็ไม่ได้ส่งผลให้ภาพการเป็นเมืองวีรบุรุษของสุราบายา ถูกกลบเลือนไป หากแต่การเล่าเรื่องเกี่ยวกับร่องรอยของชาติอินโดนีเซียยังสามารถพบเห็น

ภาพถ่ายสุรabayaในอดีต : การนำเสนอ

ประวัติศาสตร์อาณานิคมในบริบทการท่องเที่ยว

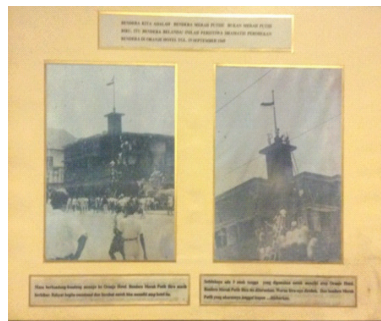
ได้ในบางพิพิธภัณฑ์ของสุรabaya อย่างไรก็ตามเรื่องเล่าเกี่ยวกับวีรบุรุษและการต่อสู้เพื่อเอกราช ไม่ได้ถูกนำมาขบเน้นในกระแสการท่องเที่ยวของสุรabayaในปัจจุบัน ดังเช่น ตัวอย่างภาพชุดโมโตวีรบุรุษกู้เอกราช และภาพฉีกธงชาติดัตช์ที่โรงแรมมัชปาหิต ซึ่งเป็นภาพที่พบเห็นในพิพิธภัณฑ์ที่สำคัญของสุรabaya

ภาพที่ 1 : ชุดโมโต ภาพจากพิพิธภัณฑ์

10 พฤศจิกายน

ที่มา : วิชาการณ์ ห้วยเวชศาสตร์

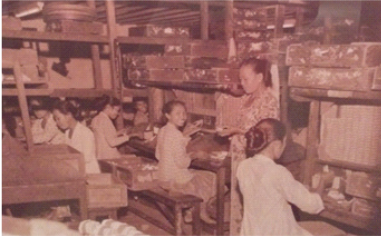
ภาพที่ 2 : ภาพฉีกธงชาติดัตช์ที่โรงแรม

มัชปาหิตในบ้านโฆโกรมิโนโต

ที่มา : วิชาการณ์ ห้วยเวชศาสตร์

เมืองแห่งการค้าและการงาน

รากฐานทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็งของสุรabaya มีจุดเริ่มต้นสำคัญมาจากยุคอาณานิคม โรงงานบุหรืนับเป็นธุรกิจรายแรกๆ ที่เติบโตขึ้นในสุรabaya ด้วยเหตุนี้ การเลือกภาพถ่าย ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจของสุรabaya ในยุคอาณานิคม จึงถูกนำมาผลิตซ้ำผ่านพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์อีกครั้ง เพื่อเป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงการเป็นเมืองแห่งการค้าและธุรกิจของสุรabaya ผ่านเรื่องราวในยุคอาณานิคม ที่ถูกนำมาใช้สื่อสารกับผู้คนยุคปัจจุบัน เช่น ภาพการทำงานในโรงงานบุหรือันเลื่องชื่อของจังหวัดชวาตะวันออก

ภาพที่ 3 : พนักงานผู้ทอผ้าบรรจุหรี
ที่มา : วิทยาภรณ์ ห้วยเวชศาสตร์

ภาพที่ 4 : การทำงานในโรงงานบุรีใน
พิพิธภัณฑ์เข้าที่ออฟ ชามปุรนา
ที่มา : วิทยาภรณ์ ห้วยเวชศาสตร์

เมืองแห่งเทคโนโลยีและความทันสมัย

การเลือกภาพในแ่งมูมนี่ สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพการในแง่บวกจาก ยุคอาณานิคมที่นำความทันสมัย วิทยาการ ความก้าวหน้า และเทคโนโลยีมาสู่สังคมสุราษฎร์ ทั้งนี้เพื่อพยายามจะลบภาพของอาณานิคมที่เต็มไปด้วยความโหดร้ายโดยภาพเหล่านี้ ทำหน้าที่ในการสะท้อนแง่บวกของอาณานิคม ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นอันสำคัญในการ วางรากฐานให้สังคมสุราษฎร์ ให้มีความเจริญก้าวหน้าดังเช่นทุกวันนี้ โดยภาพตัวอย่างได้ แสดงให้เห็นถึงเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการดับเพลิง และธนาคารอันเป็นสัญลักษณ์ การจัดวางระบบเศรษฐกิจที่ทันสมัยในสุราษฎร์

ภาพที่ 5 : รถดับเพลิง ที่ถนนบุญตัน
ในพิพิธภัณฑ์สุราษฎร์
ที่มา : วิทยาภรณ์ ห้วยเวชศาสตร์

ภาพที่ 6 : ธนาคารมานดิเรียคอาณานิคม
ที่มา : วิทยาภรณ์ ห้วยเวชศาสตร์

ภาพถ่ายสุรabayayaในอดีต : การนำเสนอ

ประวัติศาสตร์อาณานิคมในบริบทการท่องเที่ยว

เมืองแห่งสมานฉันท์ระหว่างอินโดนีเซียกับเจ้าอาณานิคม

ภาพที่ถูกลำเสนอในพิพิธภัณฑ์ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ การประนีประนอมระหว่างเจ้าอาณานิคมกับคนพื้นเมือง สะท้อนความเจริญรุ่งเรืองของ สุรabayaya ที่สืบเนื่องมาจากยุคอาณานิคม พิพิธภัณฑ์จำนวนหนึ่งเลือกที่จะนำเสนอ ภาพถ่ายในยุคอาณานิคม โดยเฉพาะเน้นการนำเสนอภาพการอยู่ร่วมและการมี ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน มากกว่าที่จะนำเสนอภาพที่แฝงไปด้วยอคติ หรือลำดับชั้นสูงต่ำ ระหว่างคนผิวขาวและคนพื้นเมือง เช่น ภาพถ่ายโฌโกรมิโนโตครูชาวสุรabayaya ที่ได้รับการ ศึกษาแบบตะวันตก และมีบทบาทสำคัญในช่วงก่อนที่อินโดนีเซียจะได้รับเอกราชกับ ภรรยาชาวดัตช์ ได้สะท้อนความรักของชายชาวพื้นเมืองกับหญิงสาวจากประเทศ อาณานิคม ซึ่งผู้คนจำนวนมากที่ได้เห็นภาพดังกล่าวกลับรู้สึกถึงความรัก การอยู่ร่วมกันได้ ของคนทั้งสอง มากกว่าจะกล่าวถึงบาดแผลที่ได้รับจากอาณานิคม ในขณะที่ภาพถ่ายใน มหาวิทยาลัยแอรลิงการะหว่างครูชาวดัตช์กับนักศึกษาชาวพื้นเมืองต่างให้บรรยากาศของ การศึกษา สื่อถึงการถ่ายทอดความรู้ ความอยู่ร่วมกันได้อย่างสมานฉันท์โดยไม่แบ่งแยก เชื้อชาติ

ภาพที่ 7 : โฌโกรมิโนโตและภรรยาที่
บ้านโฌโกรมิโนโต
ที่มา : วิกิภารณ์ ห้วยเวชศาสตร์

ภาพที่ 8 : ภาพนักศึกษาชีวเคมี
ของมหาวิทยาลัยแอรลิงการะ
ที่มา : วิกิภารณ์ ห้วยเวชศาสตร์

จากที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่า แม้พิพิธภัณฑ์เมืองบางแห่งยังคงมีภาพถ่าย ส่วนหนึ่งที่สะท้อนความสำคัญของเมืองในฐานะเมืองแห่งการต่อสู้เพื่อเอกราช แต่กระนั้น ภาพถ่ายที่ปรากฏในพิพิธภัณฑ์ทั้งหลายก็ไม่ขบเน้นแง่มุมความโหดร้ายของอาณานิคม

ตรงกันข้ามกลับเน้นย้ำมิติเชิงบวก เช่น การพัฒนาทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้า วิทยาการ เทคโนโลยีที่ทันสมัย การอยู่ร่วมกันระหว่างเจ้าอาณานิคมและคนพื้นเมืองเสียมากกว่า ลักษณะดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นการเล่าประวัติศาสตร์สุราบายาในความหมายใหม่ตั้งแต่ ยุคปฏิรูป ค.ศ. 1998 เป็นต้นมา ซึ่งต่างจากยุคการสร้างชาติที่เริ่มต้นในราว ค.ศ. 1945 ที่มุ่งเน้นการนำเสนอเนื้อหาแบบชาตินิยมและมองอาณานิคมเป็นบาดแผลของประวัติศาสตร์

2.3.2 ร้านซาอุง : การบรรจุความทรงจำใหม่ในภาพถ่ายและสินค้าที่ระลึก

ความคิดในการเปิดร้านซาอุง (Sawoong) เริ่มต้นตั้งแต่ ค.ศ. 2007 ก่อนที่จะเปิดอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 2009 ซาอุงเป็นร้านขายเสื้อและของที่ระลึกที่ได้รับการยอมรับว่าเป็น Asli Surabaya มีความหมายว่า “ของแท้จากสุราบายา” ชื่อของซาอุงมาจาก คำว่า “ซาอุงกาลิง” (Sawunggaling) มีที่มาจากเรื่องราวลูกของราชาที่พลัดพรากจากครอบครัว ชายหนุ่มผู้นี้เป็นเจ้าของไก่ชน (Ayam Jago) อันมีชื่อเสียงในเรื่องของการแข่งขันที่ไม่เคยพ่ายแพ้ และในท้ายที่สุดการชนไก่ของเขา ได้ทำให้เขาได้พบกับพ่อผู้เป็นราชา คำว่าไก่ (Ayam) ในภาษาชาวโบราณ (Bahasa Jawa Kuno) หรือในภาษาสันสกฤตเรียกว่า “ซาอุง” (Sawung) ร้านได้ใช้สัญลักษณ์รูปไก่สีแดงเป็นเครื่องหมายทางการค้า โดยคุณซาร์โซโน ปราเซตโย (Kuncarsono Prasetyo) ชายวัย 40 ปี ผู้เป็นเจ้าของ มีความตั้งใจที่จะใช้สัญลักษณ์นี้ในการยึดโยงตำนานของเมืองสุราบายาในอดีตกับสินค้าของซาอุงเพื่อให้เป็นจุดขาย นอกจากนี้เขายังเป็นผู้ที่สนใจและมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองเป็นอย่างดี เขาจบปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยชั้นนำอย่างแอรลิงกาดัวงานอดิเรกที่ชอบสะสมภาพสุราบายาในอดีตมาตั้งแต่เรียนมหาวิทยาลัย ส่งผลให้เขาต่อยอดความฝันด้วยการสร้างร้านซาอุงขึ้นมา และยังเป็นที่ยอมรับในสังคมในฐานะนักคุเทศก์สมัครเล่นในการนำชาวต่างชาติไปรู้จักกับสถานที่ทางประวัติศาสตร์ในยุคอาณานิคมของสุราบายาย่อยๆครั้ง

แรงผลักดันสำคัญในการสร้างซาอุงอีกประการหนึ่งคือ การพยายามที่จะทำให้ซาอุงเป็นพื้นที่ถ่ายทอดประวัติศาสตร์ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเมืองคุณซาร์โซโนมองว่า สังคมที่เปลี่ยนไปได้ส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้คน ที่มักอ่านหนังสือน้อยลงและละเลยต่อการหาความรู้เกี่ยวกับอดีตของเมืองที่อาศัย คุณซาร์โซโนมองว่า

ภาพถ่ายสุรabayayaในอดีต : การนำเสนอ

ประวัติศาสตร์อานานิคมในบริบทการท่องเที่ยว

เขาอยากให้ชาวungเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง ที่จะทำให้นักสุรabayayaหรือนักท่องเที่ยว สามารถรับรู้ถึงอดีตของสุรabayayaผ่านภาพถ่ายบนเสื่อยัดหรือสินค้าที่ระลึก เช่น กระเป๋ายาว ฟวงกุญแจ ไปสการ์ด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ง่ายในชีวิตประจำวัน ด้วยเหตุนี้ภาพถ่ายก็กลายเป็นสื่อสำคัญทางประวัติศาสตร์ในเมืองสุรabayaya อาคารสำนักงานราชการเมือง โรงแรมมัจปาหิต สถานีเซอมุต หรือแม้กระทั่งภาพประตุน้ำจืดน้ำจืด จึงได้ถูกแสดงผ่านการเป็นลวดลายบนเสื่อยัด ซึ่งภาพทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่ถูกสร้างขึ้นในช่วงเวลาของยุคอาณานิคม

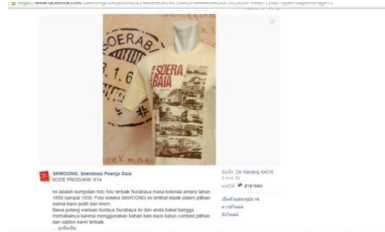
ใน ค.ศ. 2009 ที่ชาวungเปิดตัวอย่างเป็นทางการ บัมบัง ดิว ฮาร์ตโน (Bambang Dwi Hartono) นายกรัฐมนตรีของสุรabayayaในขณะนั้นได้ใส่เสื่อยัดของชาวung ถ่ายภาพลงในหนังสือพิมพ์ราดาร์สุรabayaya (Koran Radar Surabaya) ฉบับวันที่ 31 พฤษภาคม ค.ศ. 2009 ซึ่งเป็นวันที่เมืองสุรabayayaครบรอบ 716 ปี และใน ค.ศ. 2014 ตรี ริสมาฮารีณี นายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกของสุรabayaya ได้ถ่ายรูปพร้อมกับครอบครัวของคูนซาร์โซโนที่ร้านชาวung แสดงให้เห็นว่า การเกิดขึ้นของชาวungนอกจากจะได้รับความสนใจจากผู้คนทั่วไปแล้ว ยังได้รับการสนับสนุนจากผู้มีอำนาจในระดับรัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งมีส่วนให้ชาวungยิ่งมีความน่าสนใจเพิ่มขึ้น

ภาพถ่ายที่ถูกนำมาทำเป็นสินค้าชาวung เป็นภาพที่ถูกเก็บรวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจากหนังสือ นิตยสาร ที่คูนซาร์โซโนเก็บสะสม ภาพถ่ายที่ถูกเลือกมาผลิตซ้ำเป็นสินค้าโดยส่วนใหญ่ เป็นภาพถ่ายสิ่งก่อสร้างที่ทันสมัย เช่น ภาพตึก สะพาน รถยนต์ รวมทั้งภาพที่แสดงให้เห็นภูมิทัศน์สิ่งก่อสร้างที่ทันสมัยของสุรabayayaในยุคอาณานิคมมากกว่าการสะท้อนให้เห็นภาพของตัวเจ้าอาณานิคมเอง ทั้งนี้ภาพถ่ายทั้งหมดที่ถูกนำมาผลิตเป็นสินค้าของชาวungนั้น ส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ถึงช่วงศตวรรษ 1940

ภาพถ่ายที่ถูกสกรีนเป็นลวดลายอยู่บนเสื่อยัดหรือสินค้าที่ระลึก ได้กลายเป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้บริโภคเดินทางไปยังสถานที่จริงตามที่ปรากฏอยู่บนสินค้า ซึ่งปรากฏการณ์ในลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับกระแสการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ การที่ชาวungหยิบเอาภาพถ่ายยุคอาณานิคมมาผลิตซ้ำ และอธิบายในทิศทางที่สื่อถึงความทันสมัยของยุคอาณานิคม ในช่วงเวลาที่อุดมการณ์แบบชาตินิยมได้แผ่ลวงประกอบกับนโยบายการกระจายอำนาจในยุคปฏิรูปของรัฐบาลอินโดนีเซีย ที่มีความสำคัญยิ่งขึ้นต่างก็เป็นกลไกหนึ่งในการเปิดช่องทางให้กับมรดกยุคอาณานิคม ได้กลับคืนสู่ริมณฑลทางสังคมอีกครั้งในฐานะความทรงจำชุดใหม่ ที่ละทิ้งความหมายเดิมอันบาดเป็นแผลในประวัติศาสตร์ออกไป แทนที่ด้วยความหมายใหม่ที่สื่อถึงความงดงามในอดีตผ่านสินค้าที่ระลึก

ภาพที่ 9 : พวงกุญแจร้านชาวง
ที่มา : วิกิการณ์ ห้วยเวชศาสตร์

ภาพที่ 10 : เสื้อยืดร้านชาวง
ที่มา : วิกิการณ์ ห้วยเวชศาสตร์

จากการศึกษาร้านชาวงทำให้เห็นได้ว่า ความหมายใหม่ที่ถูกรับรองลงในภาพถ่าย ที่ถูกคัดสรรมาเพื่อเป็นสินค้าและปรากฏบนของที่ระลึกนั้น สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับภาพถ่ายที่ถูกนำมาใช้แสดงในพิพิธภัณฑ์ กล่าวคือเสื้อยืดและของที่ระลึกทั้งหลายไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงสินค้า เพื่อการซื้อขายแลกเปลี่ยนในแง่ประโยชน์ใช้สอยเท่านั้น แต่ยังบรรจุคุณค่าความหมายที่มีต่อเมืองในยุคอาณานิคมในรูปแบบใหม่ ที่ต้องการขับเคลื่อนและนำเสนอถึงมิติแห่งความก้าวหน้าและความทันสมัยที่มาพร้อมกับยุคอาณานิคม

วิเคราะห์เหตุปัจจัยการนำภาพอาณานิคมมาใช้ในบริบทร่วมสมัย

จากการศึกษาพบว่าในกรณีสุราษฎร์ธานี เหตุปัจจัยสำคัญในการนำภาพถ่ายยุคอาณานิคมมาใช้ในบริบทร่วมสมัยสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. บริบททางการเมืองที่เปลี่ยนไปสู่ยุคปฏิรูปที่มีการกระจายอำนาจ ส่งผลให้รัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดการบริหารเมืองได้มากกว่าในอดีต
2. บริบททางเศรษฐกิจหลักของเมืองที่ผันจากภาคอุตสาหกรรม ไปสู่ภาคการค้าและบริการ
3. ความพยายามที่จะสร้างอัตลักษณ์ใหม่ทางการท่องเที่ยวขึ้นมา เพื่อตอบสนองนโยบายทางเศรษฐกิจที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของรัฐ เนื่องจากสุราษฎร์ธานีไม่เคยเป็นที่รู้จักในฐานะเมืองท่องเที่ยว ทำให้ภาพถ่ายในยุคอาณานิคมกลายเป็นกลไกหนึ่งที่ถูกใช้เพื่อเป็นตัวแทนการท่องเที่ยวของเมืองนี้

ภาพถ่ายสุรabayayaในอดีต : การนำเสนอ

ประวัติศาสตร์อาณานิคมในบริบทการท่องเที่ยว

ด้วยปัจจัยเหล่านี้ เป็นเสมือนแรงขับเคลื่อนอันสำคัญ ในการสะท้อนทิศทางชุดความหมายใหม่ที่ถูกผลิตขึ้น ทำให้รับรู้ถึงสุรabayayaในยุคอดีตต่างไปจากโครงเรื่องแบบชาตินิยมจากในตำราเรียน สิ่งเหล่านี้จึงได้สะท้อนอัตลักษณ์ใหม่ให้กับสุรabayaya ภายใต้กระแสการท่องเที่ยวยุคปฏิรูปได้เป็นอย่างดี ในแง่นี้แสดงให้เห็นว่า ภาพและตัวหนังสือไม่ได้แยกออกจากกัน หากแต่มันยังทำงานเชื่อมโยงกันอย่างน่าอัศจรรย์ (Somkiat Tungnamo, 2549: 125) เนื่องจากภาพที่ถูกผลิตซ้ำส่วนใหญ่ เป็นภาพที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี ความทันสมัย การทำงานในโรงงาน วิธีชีวิตบนท้องถนน ซึ่งไม่ได้เป็นภาพที่สะท้อนความโหดร้ายของระบอบอาณานิคม กล่าวได้ว่าการผลิตซ้ำภาพถ่าย เป็นการสะท้อนอดีตที่ผ่านการคัดกรองด้วยกระบวนการคัดเลือกภาพมาแล้ว ซึ่งเราจะพบว่าสิ่งที่ภาพถ่ายบันทึกนั้นเป็นสิ่งที่เคยมีอยู่จริง ทั้งเหตุการณ์ วัตถุ ตลอดจนตัวบุคคล ภาพถ่ายทำหน้าที่จัดเก็บช่วงเวลาที่ผ่านมาไปแล้ว และเป็นเสมือนเอกสารที่ทำให้คนในปัจจุบันหวนรำลึกถึงสิ่งที่เคยมีอยู่หรือเคยเกิดขึ้น ในขณะเดียวกัน คนที่ไม่เคยมีความทรงจำหรือส่วนร่วมกับสิ่งที่ถูกบันทึกในภาพถ่ายนั้น ก็สามารถรับรู้ได้ว่ามันคืออดีต (Thanawi Chotpradit, 2553: 179 - 181) อย่างไรก็ตาม ประวัติศาสตร์มักถูกนำไปอ้างอิงหรือใช้เพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายของผู้นำไปใช้ โดยการสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับอดีตโดยมีการอ้างอิงถึงหลักฐานต่างๆ ที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลได้ เพื่อให้สิ่งเหล่านั้นมีความน่าเชื่อถือเมื่อถูกนำไปใช้ (Theera Nuchpiam, 2009: 12 - 16) ภาพถ่ายจึงกลายเป็นหลักฐานที่ใช้อ้างอิงถึงอดีต ในพื้นที่การท่องเที่ยวของสุรabayaya ประการสำคัญการที่ภาพถ่ายถูกผลิตซ้ำในพื้นที่การท่องเที่ยวและสินค้าที่ระลึกนั้น สามารถตอบโจทย์บริบทของยุคสมัยที่ผู้คนให้ความสนใจกับการจับจองภาพมากขึ้น เนื่องจากภาพถูกใช้ในการอธิบายถึงความหมายของหลาย ๆ สิ่งได้ในเวลาอันสั้น ประกอบกับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะคนวัยหนุ่มสาวที่อ่านหนังสือน้อยลง ภาพถ่ายจึงกลายเป็นทางเลือกที่สำคัญที่จะดึงเอาความสนใจของผู้คน ให้หันมาเรียนรู้และเข้าใจอดีตมากขึ้น ผ่านสถานที่ท่องเที่ยวและสินค้าที่ระลึก ซึ่งสามารถพบเห็นได้ง่ายในสุรabayaya ขณะที่รัฐบาลท้องถิ่นและเอกชนก็ได้ประโยชน์จากการส่งเสริมการท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวด้วยเช่นกัน

สรุปผลการศึกษา

พัฒนาการทางสังคมและเศรษฐกิจของสุรabayາตั้งแต่ยุคอาณานิคมสะท้อนให้เห็นการเป็นเมืองท่าทางการค้าและเมืองแห่งความทันสมัยได้อย่างชัดเจน เมื่อเข้าสู่ยุคปฏิรูปปัจจัยทางเศรษฐกิจและนโยบายของรัฐบาลอินโดนีเซียที่ต้องการสนับสนุนให้การท่องเที่ยวกลายเป็นหนึ่งในกระบวนการในการสร้างรายได้ให้กับรัฐ ได้ส่งผลให้เกิดการเร่งรัดพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม ในกรณีสุรabay่า เนื่องด้วยเป็นเมืองที่มีบทบาททางเศรษฐกิจมาตั้งแต่อดีต ทำให้การสร้างอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยว กลายเป็นความท้าทายใหม่ที่น่ายินดี รัฐบาลท้องถิ่นได้เร่งรัดพัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในเมืองเพื่อเปิดรับการท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นการเปิดช่องทางให้มีการหือบายกรมรดกจากยุคอาณานิคมมาสร้างสีสันให้กับการท่องเที่ยว

ภาพถ่ายยุคอาณานิคมจึงกลายเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งที่ถูกนำมาผลิตซ้ำและให้ความหมายใหม่ในบริบทการท่องเที่ยว ผ่านการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์เมือง ถูกใช้เพื่อเป็นภาพประกอบการโปรโมทการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่า ตลอดจนสื่อถึงความสุนทรีย์ของสุรabay่าในอดีตที่มีความทันสมัยและสวยงาม ขณะที่ร้านค้าของเอกชนอย่างชาวุงได้นำภาพมาผลิตซ้ำเป็นสินค้าของที่ระลึกหลากหลายประเภท ทว่าการกลับมาของภาพถ่ายอาณานิคมมาพร้อมกับทิศทางการความหมายใหม่ที่ถูกอธิบายผ่านภาพ ซึ่งข้บเน้นความสวยงามของสุรabay่าในอดีต แทนที่จะกล่าวถึงในภาพของความโหดร้ายดังเช่นยุคชาตินิยมเข้มข้น นับเป็นปรากฏการณ์ทางการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ที่น่ายินดี ซึ่งต่างจากรูปแบบการท่องเที่ยวเมืองอื่น ๆ ในอินโดนีเซีย

References

- Baroto Tavip, Indrojarwo Sabar and Ellya Zulaikha. (n.d.). *Visual design study of city branding of Surabaya as a national creative industry center with MDS method*. [Online]. Retrieved from <http://personal.its.ac.id/files/pub/3234> [2017, May 4].
- Dick, H. W. (2002). *Surabaya, city of work: A socioeconomic history, 1900-2000*. Singapore: Singapore University.

- Indrianto, A. (2008). Interpreting the past: Creating the Surabaya heritage trial, Indonesia. In *Janet Cochrane (Ed.), Asian tourism: growth and change* (pp. 357 - 368). Amsterdam Netherlands: Elsevier Benjamin.
- McGregor, Katharine, E. (2003). Representing the Indonesian past: The National Monument History Museum from Guided Democracy to the New Order. *Indonesia*. 7(5), 91-122.
- Peters, R. (2013). *Surabaya, 1945 - 2010: Neighbourhood, state and economy in Indonesia's city of struggle*. Singapore: NUS.
- Purnawan, Basundoro. (2009). *Two Cities, Three Ages: Surabaya and Malang since the Colonial Age until the Age of Independence*. Yogyakarta: Penerbit Ombak. (Indonesia)
- Purwono, Nanang. (2011). *Surabaya Fortress: The Trace of the National Fence*. Surabaya: Manukan Rejo. (In Indonesia)
- Republic of Indonesia. (1979). *Five-Year Development Plan (Third Issue)*. 1979/80 - 1983/84. n.p. (Indonesia)
- Reid, Antony. (2004). *Southeast Asia in the Age of Commerce. 1450 - 1680: Volume 2, Expansion and Crisis*. Translated by Pongsri Lekawatana. Chiang Mai: Silkworm. (In Thai)
- Somkiat Tunngamo. (2006). *Visual Culture*. Mahasarakham: Mahasarakham University. (In Thai)
- Strassler, Karen. (2010). *Refracted visions: Popular photography and national modernity in Java*. Durham NC: Duke University.
- Thanawi Chotpradit. (2010). *Exhibition Phenomenon: Articles Relating to A Perspective on Contemporary Art*. Bangkok: Assumption. (In Thai)

- Theera Nuchpiam. (2009). Who Does History Serve? In Suwanna Kriangkraipheth (Ed), *The History in Dimensions of Cultural Studies: Articles from the 7th Annual Anthropology Conference, Innovation in Cultural Studies*. (pp. 12-16). Bangkok: The Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Center. (In Thai)
- Widodo, Dukut Imam. (2013). *History of Surabaya*. Surabaya: Dukut Publishing. (In Indonesia)